

Oljen har forandret norsk økonomi, men også politikere og velgere. Alle vil ha mer stat.

Staten er mest oljeavhengig

Kommentar Ola Storeng

Tidligere økonomiredaktør

Norsk økonomi vokser så raskt som noen kunne håpe på etter kollapsen i oljeprisen og fallet i oljeinvesteringene for snaut tre år siden.

Omstillingene kan bli større for staten. Ingen er mer oljeavhengig. Nesten en sjettedel av utgiftene på statsbudsjettet dekkes nå av Oljefondet.

Dessverre er nå taket praktisk talt nådd. Med mindre vi forsyner oss av selve Oljefondet.

Modernisere eller øke skatten?

I en melding til Stortinget i vår om de økonomiske perspektivene minnet Regjeringen om at vi har vært gjennom en «gyllen periode» de siste par tiårene. Men «nå brytes trendene».

Budskapet var egentlig dramatisk. Dette snakker vi ikke om i denne valgkampen, annet enn i helt løse termer. «Det blir trangere på budsjettet i årene fremover», sier våre politikere – og vi journalister.

I dette tåkepratet forsvinner dimensjonene.

«Vi mener det er fullt mulig å bevare nivået på våre velferdstjenester med mer effektiv drift og nytenkning», sa statsminister Erna Solberg for få dager siden i intervju med VG.

Under Arendalsuka sa Solberg at Regjeringen satser på modernisering der andre vil øke skattene.

Men i Perspektivmeldingen skrev finansminister Siv Jensen:

«Det er for eksempel ikke sannsynlig at en mer effektiv forvaltning alene vil få utgiftsveksten ned på linje med veksten i inntektene.»

Oljepengene har gått til velferdsstaten

Den gradvise økningen i bruken av oljepengene på statsbudsjettet siden 2001 har i all hovedsak gått til å finansiere en sterk utgiftsvekst – som alle har ønsket.

Bare en liten del av den økte oljepengebruken på over 200 milliarder kroner har gått til skattelettelse.

Men uten overføringene fra Oljefondet til statsbudsjettet måtte Norge i dag ha hatt verdens desiderte høyeste skattenivå.

Dit kan vi fremdeles komme – hvis vi gradvis begynner å spise av selve Oljefondet og ikke nøyer oss med avkastningen. Det er utgiftene, og ikke skatteløftene, som i det lange løp avgjør skattenivået.

Norge – et politisk annerledesland

Derfor er det viktig å merke seg den nesten unisone enigheten blant de politiske partiene om utgiftssiden.

Statsminister Erna Solberg har gjentatt i kraftfulle termer at Høyre ikke vil stramme inn den norske sykelønnsordningen, som er mer sjenerøs enn i alle andre land.

Slik illustrerer Solberg hvordan Norge er blitt et politisk annerledesland. Den kanskje viktigste konfliktlinjen mellom høyre og venstre i andre europeiske land er nesten usynlig.

Det er riktig nok uenighet om bruken av private aktører til å levere velferdstjenester. Men uansett er det i Norge nesten alltid staten som skal ta regningen.

Ingen vil ha en mindre eller gjerrigere stat. Statsministerduellen i NRK tirsdag gjorde ingen ting for å svekke det inntrykket.

Slik ble historien til

Det er 16 år siden Stortinget gjorde sitt historiske vedtak: Døren til Oljefondet skulle åpnes. Oljefondets avkastning, dvs. rentene av fondet, kunne hvert år overføres til statsbudsjettet.

Ingen ante at fondet og dermed avkastningen ville eksplodere. Men nå er det plutselig praktisk talt slutt.

Årsaken er at statens løpende oljeinntekter, som går inn på Oljefondet, har stupt med nesten to tredjedeler på to-tre år.

Dette faller sammen med begynnelsen på eldrebølgen. Perspektivmeldingen lærer oss at dette også er et historisk trendskifte med stor sprengkraft.

En stund vil det gå bra. Finansminister Siv

Jensen har alt lekket at hun har økt anslaget for skatteinngangen i 2018.

Så krevende blir det

En rimelig lesning av Perspektivmeldingen er at velferdsstaten etter hvert bare kan videreføres på dagens nivå hvis økt effektivitet kombineres med økt sysselsetting, økte egenandeler og et høyere skattenivå.

Slik sett er det noe fremtidsrettet over Arbeiderpartiet, som vil øke skattenivået med 15 milliarder kroner i løpet av fire år. Men det er monner knapt. Overføringer-

ne fra Oljefondet til statsbudsjettet, som i inneværende periode økte med 80 milliarder kroner, kan bli stående neste stille.

Derfor vil følgende diskusjon tvinge seg frem: Hvilke statlige oppgaver er viktigst, ikke minst for dem som trenger velferdsstaten mest? Og hvordan skal tjenestene organiseres og finansieres?

Politisk kan denne diskusjonen gjøre mest vondt for Arbeiderpartiet, men blir vanskelig nok for andre partier også.

Forventningene er fremdeles skyhøye

I forrige uke gikk en lokal høyrepolitiker i spissen for kravet om sykehus i Alta.

På Dagsrevyen konkluderte hun slik: «Man må lytte til lokalbefolkningen som sier de vil ha sykehus. Det er ikke noe å diskutere. Nå er det nok!»

Våre politikere kan ikke gå på tvers av velgerne. Men de skal også være folkets veiledere.

Det blir ikke enkelt. For vi er alle forandret av oljen.

